

Голові разової спеціалізованої
вченої ради PhD 10693
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»
д.е.н., професору Артему БАРДАСЮ

ВІДГУК

рецензента на дисертаційну роботу АРХИПЕНКО Тетяни Анатоліївни
на тему: «Формування напрямів забезпечення економічної безпеки промислових
підприємств», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 Управління та адміністрування
за спеціальністю 073 Менеджмент

*Відгук складено на основі вивчення дисертаційної роботи, опублікованих
здобувачкою результатів дисертаційного дослідження та матеріалів, що
містять підтвердження щодо практичного впровадження результатів
дослідження.*

Актуальність теми дисертаційного дослідження. У сучасних умовах
глобалізації, економічної нестабільності та посилення конкуренції питання
забезпечення економічної безпеки промислових підприємств набуває особливої
актуальності. Промисловий сектор завжди був і є основою реального сегмента
економіки України, формуючи значну частку валового внутрішнього продукту
та зміцнюючи економічний потенціал держави. Але, упродовж останніх років
політична та економічна нестабільність створили довготривалий кризовий
контекст, що отримав назву «пермакриза». Цей стан характеризується
зростанням ризиків для економічної стабільності підприємств та висуває на
перший план питання забезпечення їх економічної безпеки. Функціонування
підприємств визначається здатністю керівництва підприємств оперативно
реагувати на зміни, ідентифікувати ризики та впроваджувати ефективні рішення
визначає.

Сучасне управління економічною безпекою потребує переосмислення
традиційних підходів і впровадження нових моделей, інструментів та
технологій, здатних не лише забезпечити адаптацію до змін середовища, а й
підвищити інвестиційну привабливість підприємств.

Попри значний науковий доробок у сфері теорії та методики забезпечення

економічної безпеки, дана проблематика залишається складною, багатовимірною та надзвичайно актуальною. Саме цим і зумовлюється вибір теми дослідження, її мета, логіка побудови та поставлені завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження Архипенко Тетяни Анатоліївни пов'язане з планами науково-дослідних робіт Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» й виконана в межах наукових тем: 1) «Наукові засади розвитку добувних та переробних підприємств України на основі 3R (reduce, reuse, recycle) моделі економіки» (номер державної реєстрації 0119U000251) – у процесі розробки цієї теми авторкою досліджено ефективність логістичного ланцюга як чинника економічної безпеки підприємства; 2) «Розвиток науково-методичної бази менеджменту організацій в умовах сучасних глобалізаційних викликів» (номер державної реєстрації 0122U001126) – у рамках цієї теми авторкою досліджено взаємозв'язок небезпек, загроз та ризиків в економічній безпеці підприємства, мінімізацію ризиків при забезпеченні ефективності імпорту в умовах зміни валютних курсів; 3) «Забезпечення довгострокового економічного зростання організацій в контексті побудови адаптивних систем управління на засадах сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0125U000360) – авторський внесок у цю тему – дослідження оцінювання економічної безпеки підприємства як підґрунтя прийняття ефективних управлінських рішень на засадах сталого розвитку, організації ланцюгів постачання металургійної промисловості з урахуванням змін зовнішньоекономічної діяльності та управління економічною безпекою в контексті виходу на зовнішні ринки.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, ґрунтуються на системному аналізі сучасного стану та тенденцій функціонування промислових підприємств України в умовах перманентної

кризи, викликані сукупністю зовнішніх і внутрішніх загроз. Їх достовірність забезпечується методологічною логікою дослідження, використанням сучасного наукового апарату, застосуванням адекватних методів економічного, стратегічного, порівняльного та системного аналізу, а також залученням міждисциплінарного підходу.

У процесі дослідження були опрацьовані та критично осмислені численні наукові джерела, аналітичні звіти, статистичні дані та матеріали міжнародних організацій, що дозволило забезпечити глибину теоретичного обґрунтування і об'єктивність узагальнень. Представлені в дисертації висновки спираються на емпіричну базу, яка включає аналітичні матеріали щодо діяльності конкретних промислових підприємств, а також дані щодо впливу кризових чинників на економічну безпеку підприємств.

Наукова новизна результатів підтверджується авторськими розробками щодо удосконалення підходів до управління економічною безпекою підприємств, розробленням структурно-функціональної моделі забезпечення економічної безпеки в умовах пермакризи. Практичне значення підтверджується можливістю впровадження запропонованих заходів у діяльність підприємств та органів управління.

Об'єкт і предмет дослідження визначені коректно. Наукові положення сформульовано чітко й послідовно, а зроблені висновки та надані рекомендації базуються на результатах авторського аналізу процесів управління економічною безпекою підприємств.

Структура дисертаційної роботи Архипенко Т.А. є логічно побудованою, а її розділи взаємопов'язані та утворюють цілісну концептуальну систему. Кожен із розділів завершується підсумковими висновками, які стали основою для розробки рекомендацій. Останні відображають рівень вирішення дослідницьких завдань та спираються на глибоке вивчення наукових джерел — як українських, так і зарубіжних авторів, а також на публікації, що містять основні результати дисертаційного дослідження.

Дисертація є завершеним науковим дослідженням, за результатами якого обґрунтовано авторський підхід щодо теоретико-методичних положень та

практичних засад управління економічною безпекою промислових підприємств та формування напрямів її забезпечення в умовах пермакризи. Основні наукові результати дисертаційного дослідження, висновки та рекомендації сформульовані й отримані авторкою особисто. Окремі результати дослідження пройшли апробацію в межах наукових конференцій, круглих столів, були опубліковані у фахових виданнях, що додатково засвідчує їх обґрунтованість і відповідність вимогам академічної доброчесності.

Таким чином, сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають високий ступінь наукової обґрунтованості, підтверджуються теоретичними і практичними джерелами, є достовірними та можуть бути використані як основа для прийняття управлінських рішень у сфері забезпечення економічної безпеки промислових підприємств.

Практичне значення одержаних результатів. Пропозиції та головні положення дисертаційної роботи апробовано та узято до впровадження в діяльності:

– Навчально-наукового інституту економіки національного технічного університету «Дніпровська політехніка» в процесі створення навчально-методичного комплексу матеріалів для забезпечення організації та проведення освітнього процесу на кафедрі менеджменту (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 11.06.2025 № 02-252);

– Департаменту економічного розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження результатів наукового дослідження від 26.06.2025 № 2763/0/31-25);

– ТОВ «ІНТЕРПАЙП УКРАЇНА» для оцінювання економічної безпеки металургійних підприємств (довідка про впровадження результатів наукового дослідження від 24.06.2025 № 773);

– ТОВ «МЕТІНВЕСТ ХОЛДІНГ» для визначення динаміки вартості акцій металургійних підприємств (довідка про впровадження результатів наукового дослідження від 20.06.2025 № 123/06).

Ступінь новизни наукових положень дисертації та особистий внесок авторки в розробку наукових досягнень полягає в удосконаленні теоретико-методичних положень та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо формування напрямів забезпечення економічної безпеки промислових підприємств. Найбільш вагомими є наступні:

Авторкою обґрунтовано сутність економічної безпеки підприємства, як сукупності взаємопов'язаних процесів в умовах пермакризи, та науково-методичне підґрунтя для прогнозування можливостей виходу металургійних підприємств України на зовнішні ринки.

В практичній частині розвинено та удосконалено методичний підхід до оцінювання економічної безпеки підприємства на основі кластерного аналізу, використання якого дозволяє виокремити кластери металургійних підприємств, виявити причини змін економічної безпеки та сформувати стратегії.

Важливим науковим результатом дослідження є сформований та обґрунтований науковий підхід до визначення моделі еталонного підприємства з високою інвестиційною привабливістю, акції якого мають низьку корельованість, яка демонструє успішні практики ведення бізнес-процесів, що забезпечують в умовах пермакризи високу стійкість і конкурентоспроможність підприємства як основи його економічної безпеки.

Значним науковим доробком авторки є розвиток науково-методичних підходів до діагностики впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність промислових підприємств, який ґрунтується на методі структурно-логічного STEEPLE+S-аналізу. Авторкою удосконалено інструментарій для оцінювання економічної безпеки підприємства, який заснований на вимірюванні інтегрального показника як результату сполучення показників фінансової, кадрової, інноваційно-інвестиційної безпеки підприємства з урахуванням індексів зростання коефіцієнтів цих складових.

Всі вищезазначені положення є підставою для висновку, що дисертаційна робота виконана на достатньо високому науково-теоретичному і методичному рівнях та має практичне значення і наукову цінність.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих роботах. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 14 наукових праць, з них: 1 стаття Web of Science Core Collection, 4 статті в наукових виданнях України категорії Б, 1 стаття в науковому виданні України, 1 стаття в міжнародному науковому виданні, 7 тез доповідей за матеріалами науково-практичних конференцій. Публікації відповідають змісту, містять основні положення та наукову новизну дисертаційної роботи, що винесені на захист.

Дотримання норм академічної доброчесності. Аналіз тексту дисертації та публікацій Архипенко Тетяни Анатоліївни свідчать про відсутність ознак порушення авторкою вимог академічної доброчесності.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації. Порівняльний аналіз анотації та основних положень дисертації Архипенко Тетяни Анатоліївни засвідчує їх повну відповідність. Анотація не містить інформації, яка б була відсутня у тексті дисертаційної роботи. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. Наукові результати дисертаційного дослідження Архипенко Т.А. заслуговують на позитивну оцінку. Але, варто вказати на окремі дискусійні моменти та висловити деякі зауваження стосовно роботи:

1. В теоретичній частині авторкою за допомогою Word Cloud-аналізу проаналізовано значну кількість наукових робіт і запропонованих методичних підходів для визначення складових системи оцінювання ЕБП. На нашу думку, цей напрямок дослідження можна доповнити аналізом зарубіжних наукових праць для побудови більш точної та універсальної моделі оцінювання ЕБП.

2. В п. 1.2 авторкою узагальнено представлені загальноприйняті бізнес-ризики на підприємстві. Було б доцільним більш детально розглянути

кіберзагрози та вплив штучного інтелекту на рівень безпеки сучасного підприємства.

3. Авторкою в п. 3.1 для формування порівняльної бази кластеризації введено додатковий об'єкт – умовно оптимальний завод, показники якого формувалися як найкращі значення інтегрального показника економічної безпеки та його складових за всіма підприємствами у визначений період. Доцільним є додавання географічного розташування всіх підприємств та оцінювання впливу цього фактору на економічну безпеку.

4. З метою забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств авторкою запропоновано стейкхолдерам досвід міжнародних металургійних підприємств в управлінні ESG-ризиками. Так як ESG-поведінка стає все більш важливим аспектом діяльності підприємств, оскільки вони несуть відповідальність за свій вплив на навколишнє середовище та суспільство, то авторці належно було б більш глибоко розкрити сутність методики та шляхів мінімізації ESG-ризиків, які можуть суттєво впливати на репутацію та стійкість підприємства.

5. З метою виходу вітчизняних металургійних підприємств на зовнішні ринки та фондові біржі авторкою дослідження розроблено дорожню карту забезпечення економічної безпеки. Вона є доцільною, актуальною та систематизованою. Разом із тим, зазначені у дорожній карті напрями потребують прогнозування витрат за запропонованими кроками та аналіз вимог до створення фондових бірж.

Незважаючи на зазначені вище зауваження та дискусійні питання, дисертаційна робота заслуговує позитивної оцінки та містить наукову і практичну цінність у сформульованих положеннях, висновках і рекомендаціях. Зауваження можуть бути предметом подальших досліджень авторки.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Архипенко Тетяни Анатоліївни на тему «Формування напрямів забезпечення економічної безпеки промислових підприємств» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею на актуальну тему, в якій обґрунтовано авторський підхід щодо

теоретико-методичних положень та практичних засад управління економічною безпекою промислових підприємств та формування напрямів її забезпечення в умовах пермакризи.

Дисертація виконана державною мовою, стиль дисертації відповідає вимогам до дисертацій, що висуваються для присудження ступеня доктора філософії, характеризується логічністю, обґрунтованістю, структурованістю та послідовністю, висновки є науково-обґрунтованими та підтверджуються результатами дослідження.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її авторка Архипенко Тетяна Анатоліївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальність 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент:

доцентка кафедри прикладної економіки,
підприємництва та публічного
управління НТУ «Дніпровська
політехніка», кандидат економічних наук,
доцент

Світлана ТЮТЧЕНКО